

Lector Univ. Dr. Mihaela Andreescu
Dr. Tudor Tony Andrei

BIOETICĂ ȘI DEONTOLOGIE MEDICALĂ

„Avatarul unui ideal”

– Note de curs –

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	11
CAPITOLUL 1	
BIOETICA - INTRODUCERE, PRINCIPII, TEORII, REPREZENTARE INSTITUȚIONALĂ A BIOETICII, DILEME ETICE, POSIBILE CONFLICTE ÎN DILEME ETICE.....	23
1.1. Etica - avatarul unui ideal.....	23
1.1.1. Etica extinsă.....	23
1.1.2. Etica aplicată în domeniile societății.....	28
1.1.3. Exigența bioeticii.....	32
1.1.4. Necesitatea apariției bioeticii ca abordare morală a problemelor specifice domeniului medical.....	38
1.1.5. Probleme etice în practica medicală contemporană.....	43
1.2. Evoluția și dezvoltarea bioeticii.....	44
1.2.1. Cercetări științifice imorale ale secolului XX.....	44
1.2.1.1. Studiul Tuskegee.....	45
1.2.1.2. Studiul Willowbrook.....	46
1.2.1.3. Experimentul Holmesburg.....	47
1.2.1.4. Experimente cu celule canceroase.....	48
1.2.1.5. Experimentul cu thalidomidă.....	48
1.2.2. Reglementări în domeniul eticii medicale.....	49
1.2.2.1. Codul de la Nuremberg.....	49
1.2.2.2. Declarația de la Geneva.....	50
1.2.2.3. Declarația de la Helsinki.....	51
1.2.2.4. Raportul Belmont.....	52
1.2.2.5. Ghidurile CIOMS.....	52
1.2.3. Descoperiri medicale în cea de-a doua jumătate a secolului XX.	53

1.2.3.1 <i>Enovid</i> - primul medicament contraceptiv avizat din istorie. .	53
1.2.3.2. Descoperirea ADN-ului și implicațiile sale genetice.	54
1.2.3.3. Primul transplant de inimă.	58
1.2.3.4. Conceptul de moarte cerebrală.	60
1.3. Etica în radiologia diagnostică.	69
1.3.1. Principii fundamentale ale eticii medicale în radiologie.	71
1.4. Etica medicală în fizioterapie.	74
1.4.1. Bioingineria în terapia fizică, standardele etice și clinice pentru producători.	74
1.5. Aspecte bioetice și medicale în dizabilitatea fizică.	76
1.5.1. Incapacitatea fizică, de la afecțiune care trebuie eliminată la expresie a diversității.	76
1.5.2. Principiul autonomiei în reabilitarea medicală.	78
1.5.3. Principiul binefacerii în reabilitarea medicală.	84
1.5.4. Principiul non-vătămării în reabilitarea medicală.	85
1.6. Aspecte metodologice din reabilitarea medicală raportate la principiile bioeticii.	87

CAPITOLUL 2

RELAȚIA MEDIC - PACIENT: MODELE, DREPTURI, COMUNICARE, VALORI, CONFIDENȚIALITATE, RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE ȘI A INTIMITĂȚII PERSOANEI.	99
2.1. Obiectul relației dintre medic și pacient - obligațiile personalului medical sau a unității sanitare.	99
2.1.1. Caracteristicile obiectului relației medic-pacient.	99
2.1.2. Conținutul raportului dintre personalul medical, unitatea sanitară și pacient.	102
2.1.2.1. Obligația de informare.	102
2.1.2.1.1. Obligația de consiliere a pacientului.	103
2.1.2.2. Obligația de îngrijire.	104

2.1.2.2.1. Obligația de îngrijire ce revine spitalului în sistemul de <i>common law</i> .	105
2.1.2.2.2. Particularitățile obligației de îngrijire în sistemul de <i>common law</i> .	107
2.1.2.3. Obligația de securitate.	108
2.1.2.4. Obligația de confidențialitate.	111
2.1.2.4.1. Aspecte particulare ale obligației de confidențialitate în sistemul de <i>common law</i> .	114
2.1.2.5. Obligația personalului medical de a pune la dispoziția pacientului dosarul său medical.	116
2.2. Legea drepturilor pacientului.	119
2.2.1. Drepturile pacientului	120
2.2.2. Dreptul pacientului de a consimți la intervenția medicală.	120
2.2.3. Dreptul la confidențialitatea informațiilor și viața privată a pacientului.	121
2.2.4. Drepturile pacientului în domeniul reproducerii.	122
2.2.5. Drepturile pacientului la tratament și îngrijiri medicale.	122
2.3. Comunicarea directă medic-pacient.	123
2.3.1. Comunicare directă versus comunicare indirectă.	134
2.3.2. Cheile comunicării	135
2.3.3. Cum comunică medicii versus cum comunică pacienții.	139
2.3.4. Recomandări internaționale privind comunicarea medic-pacient.	142
2.3.4.1. Asociațiile profesionale ale medicilor.	142
2.3.4.2. Instituțiile responsabile cu calitatea în sistemul de sănătate.	151
2.3.5. Noi perspective în Franța privind tehnologia informației și modalitățile de comunicare în domeniul medical.	162

CAPITOLUL 3

CONSIMȚĂMÂNTUL INFORMAT: PREZENTAREA CONCEPTULUI ETIC, STRUCTURA CONSIMȚĂMÂNTULUI

INFORMAT, SITUAȚII PARTICULARE ÎN PRACTICA MEDICALĂ. RAȚIONAMENTUL MEDICAL. MECANISMUL DECIZIEI PROFESIONALE ÎN MEDICINĂ.....	165
3.1. Importanța și rolul consimțământului.	165
3.1.1. Mecanismul de formare a consimțământului părților.	166
3.2. Consimțământul pacientului.	167
3.2.1. Voința reală a pacientului.	167
3.2.2. Excepții de la regula autonomiei de voință a pacientului.	172
3.2.2.1. Refuzul pacientului de a fi tratat.	172
3.2.2.2. Refuzul pacientului în sistemul de <i>common law</i>	173
3.2.2.3. Pacientul aflat într-o situație de urgență medicală și în imposibilitatea exprimării consimțământului.....	175
3.3. Aspecte specifice consimțământului pacientului în domeniul medical.	176
3.3.1. Retragerea consimțământului de către pacient.....	176
3.3.2. Consimțământul pacientului capabil implicat în cercetarea științifică medicală.	177
3.3.3. Consimțământul pacientului incapabil implicat în cercetarea științifică medicală.	180
3.4. Consimțământul pacientului în sistemul de <i>common law</i> , britanic și american.	180
3.4.1. Condițiile generale de validitate ale consimțământului.	181
3.4.2. Consimțământul pacientului în cazul cercetării medicale.....	183
3.5. Provocările obținerii unui consimțământ informat.	187
3.5.1. Competența decizională versus capacitatea de a lua decizii. ..	188
3.5.2. Respectul pentru autonomie versus paternalism.	191
3.5.3. Caracterul voluntar al consimțământului informat.	197
3.6. Consimțământul informat în practica prosecturală.	201
3.6.1. Consimțământul informat pentru autopsia anatomo-clinică. ..	201
3.6.2. Aspecte privind consimțământul pentru alternativele autopsiei.	207

CAPITOLUL 4

MALPRAXISUL MEDICAL - PRINCIPIILE DREPTURILOR PACIENȚILOR, TIPURILE DE ERORI MEDICALE, EVALUAREA RISCULUI; CODUL DE DEONTOLOGIE MEDICALĂ AL CMR ȘI PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE EXERCITĂRII PROFESIEI DE MEDIC. RĂSPUNDERILE PERSONALULUI MEDICAL ȘI ASIGURĂRILE DE MALPRAXIS.....	211
4.1. Criterii privind stabilirea culpei.	211
4.2. Formele culpei.....	213
4.2.1. Eroarea de diagnostic.	213
4.2.2. Culpa medicală în opțiunea terapeutică.	218
4.2.3. Culpa tehnică a medicului.....	218
4.2.4. Culpa medicului în supraveghere.....	220
4.2.5. Culpa contra <i>conștiinței medicale</i>	221
4.2.6. Culpa spitalului în calitate de furnizor de servicii medicale... ..	222
4.2.6.1. Infecțiile intraspitalicești (nosocomiale).	223
4.2.6.2. Culpa organizatorică a spitalului.....	224
4.2.6.3. Culpa personală a medicului, detașabilă de culpa spitalului.....	229
4.2.6.4. Când putem vorbi despre o răspundere solidară a spitalului și a medicului salariat.	230
4.3. Subiecții activi ai culpei profesionale medicale (malpraxis).	231
4.3.1. Personalul medical și culpa profesională.	232
4.3.1.1. Exercițarea profesiei de medic.	232
4.3.1.1.1. Medicul, subiect activ al culpei profesionale.....	233
4.3.1.1.2. Autorizarea exercitării profesiei de medic.	234
4.3.1.1.3. Organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor din România.	235
4.3.1.1.4. Răspunderea disciplinară a medicului.....	237
4.3.1.2. Procedura administrativă de stabilire a răspunderii medicului pentru culpa profesională.	242

4.3.2. Codul de deontologie medicală a Colegiului Medicilor din România.	253
4.3.2.1. Principiile fundamentale ale exercitării profesiei de medic.	253
4.3.2.2. Comportamentul profesional și etic al medicului.	255
4.3.2.3. Fapte și acte nedeontologice.	255
4.3.2.4. Atingeri ale independenței profesionale.	256
4.3.2.5. Limitele angajamentului profesional.	256
4.3.2.6. Diligența de claritate și colaborarea cu alți specialiști.	257
4.3.2.7. Consultul în echipă, luarea deciziei și comunicarea ei.	257
4.3.2.8. Actul medical de la distanță.	257
4.3.2.9. Finalizarea obligației asumate de către medic și refuzul acordării serviciilor medicale.	258
4.3.2.10. Activități conexe actului medical.	258
4.4. Specificul culpei profesionale în domeniul medical.	259
4.4.1. Răspunderea disciplinară a medicului.	260
4.4.2. Răspunderea administrativă.	262
4.4.3. Răspunderea civilă.	262
4.5. Eroarea și greșeala în actul medical.	263

CAPITOLUL 5

ASPECTE BIOETICE SPECIFICE ÎNCEPUTULUI VIEȚII. BIOETICA REPRODUCERII. BIOETICA GENETICII. DREPTURI REPRODUCTIVE. AVORTUL. STATUTUL EMBRIONULUI ȘI AL FĂTULUI.	267
5.1. Genetica infertilității comune ambelor sexe.	267
5.2. Infertilitatea feminină.	269
5.3. Metode de diagnostic a defectelor genetice în avortul de prim trimestru.	275
5.3.1. Analiza citogenetică.	277
5.3.2. Metode de citogenetică moleculară.	279

5.3.3. <i>Array-CGH</i> .	280
5.3.4. Secvențierea de nouă generație.	283
5.3.5. Reacția fluorescentă cantitativă de polimerizare în lanț.	285
5.3.6. Amplificarea multiplex a probelor dependente de ligant.	286
5.4. Tehnici curente de diagnostic prenatal invaziv/non-invaziv.	288
5.5. Diagnosticul genetic prenatal al anomaliilor cromozomiale.	291
5.6. Variante genetice maternelor asociate riscului de avort spontan.	296
5.6.1. Tulburări trombofilice dobândite.	300
5.6.2. Tulburări trombofilice moștenite.	301
5.6.3. Rolul telomerelor în eșecul de reproducere.	308
5.7. Probleme etice privind avortul.	310
5.7.1 Statutul legal și moral al embrionului și fatului.	311

CAPITOLUL 6

BIOETICA ÎN GENETICĂ. BOLILE GENETICE. ADOPTIA. NOU NĂSCUTUL CU DEFICIENȚE.	313
6.1. Clasificarea bolilor genetice.	313
6.1.1. Bolile cromozomiale.	314
6.1.2. Bolile monogenice/moleculare.	315
6.1.3. Bolile mitocondriale.	316
6.1.5. Anomaliile congenitale.	319
6.2. Boli genetice asociate cu manifestări orale.	321
6.3. Principiile bioetice ale adopției.	323
6.3.1. Principiul celerității în îndeplinirea oricăror acte referitoare la procedura adopției.	325
6.3.2. Principiul garantării confidențialității.	327
6.4. Potrivirea dintre copil și persoana sau familia adoptatoare.	328
6.4.1. Potrivirea inițială în cadrul procedurii adopției interne.	328
6.4.2. Potrivirea practică dintre copil și persoana sau familia adoptatoare.	331

CAPITOLUL 7

ASPECTE BIOETICE SPECIFICE SFÂRȘITULUI VIETȚII (ÎNGRIJIRILE PALIATIVE, MEDICINA ALTERNATIVĂ, EUTANASIA)	333
7.1. Fundamente și principii ale filosofiei hospice.	333
7.2. Utilitatea centrelor de îngrijiri paliative în prevenirea riscului de suicid/eutanasi.	338
7.3. Beneficii sociale ale centrelor de îngrijiri paliative.	340
7.4. Medicina alternativă și complementară în îngrijirile paliative. .	343
7.4.1. Acupunctura.	347
7.4.2. Terapia Bowen.	349
7.4.3. Terapia Reiki.	350
7.4.4. Homeopatia.	351
7.4.5. Ayurveda.	352
7.5. Dreptul minorilor la îngrijiri paliative în Belgia.	353
7.6. Interzicerea eutanasiei la cererea minorilor în Belgia.	355
7.7. Etica autopsiei prosecturale.	355
7.7.1. Aspecte privind valorizarea moral-etică a cadavrului uman...	356

CAPITOLUL 8

ETICA TRANSPLANTULUI ȘI A DONĂRII DE ORGANE - DILEME ETICE, SITUAȚIA RECOLTĂRII DE ORGANE; CONȘIMȚĂMÂNTUL DONATORULUI, TIPURI ȘI EXEMPLE DE TRANSPLANT.....	361
8.1. Etica transplantului.	361
8.2. Transplantul de membru toracic.	362
8.3. Transplantul de față.....	364
8.4. Transplantul de trahee.	365
8.5. Transplantul de laringe.....	366
8.6. Transplantul de perete abdominal.	368

8.7. Transplantul de uter.	368
8.8. Transplantul de penis.	370
8.9. Alotransplantul de membre pelvine.	372
8.10. Alotransplantul articulației genunchiului.	374
8.11. Transplant de rinichi.	375
8.11.1. Scurt istoric.	375
8.11.2. Protocol operator.	375
8.11.3. Criterii de eligibilitate și selecție.	376
8.11.4. <i>Crossmatch</i> și <i>Panel Reactive Antibody</i>	376
8.11.5. Medicația imunosupresivă: actualități terapeutice.	377
8.11.6 Complicații și perspective.	379
8.12 Forme speciale de transplant.	379
8.12.1 Transplantul de la donator viu.	380
8.12.2 Transplantul de la donator viu – probleme etice.	381
8.13 Practica privind obținerea consimțământului explicit.	382
8.14 Probleme etice legate de transplant.	383
8.15. Tipul de donator.	383
8.16. Evaluarea calității vieții pre și post-transplant.	385

CAPITOLUL 9

BIOETICA ȘI CERCETAREA BIOMEDICALĂ PE SUBIECȚI UMANI; ÎNTEGRAREA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE MEDICALE CU RESPECTAREA VALORILOR ETICE ȘI MORALE. ....

9.1. Medicina bazată pe dovezi.	391
9.1.1. Ierarhia valorică a dovezilor medicale.	394
9.2. Atitudinea bioeticii medicale față de medicina bazată pe dovezi.	397
9.2.1. Informația de specialitate.	397
9.2.2. Conștientizare, atitudine și cunoștințe.	397

9.3. Ghiduri de raportare a studiilor medicale și relația cu bioetica și practica medicală bazată pe evidențe.	401
9.3.1. Ghiduri de raportare a sintezelor sistematice și meta-analizelor.	402
9.3.2. Ghidul de raportare a trialurilor clinice randomizate.	402
9.3.3. Alte ghiduri de raportare a rezultatelor cercetărilor medicale.	406
9.4. Aspecte etice ale utilizării cadavrelor umane și fragmentelor de țesut uman în învățământ și cercetare.	407

CAPITOLUL 10

RESPONSABILITATEA MEDICALĂ: ROLUL FUNDAMENTULUI BIOETIC ÎN DEZVOLTAREA MORALĂ A COMPORTAMENTULUI PROFESIONAL. SECRETUL PROFESIONAL ÎN PRACTICA MEDICALĂ. CONFIDENȚIALITATEA. ....

10.1. Secretul profesional și accesul la datele referitoare la starea de sănătate a pacientului.	411
10.2. Nerespectarea obligației de confidențialitate.	411
10.2.1. Categoriile de informații confidențiale izvorâte din raportul medic-pacient.	412
10.2.2. Subiecții obligației de confidențialitate și implicite persoanele responsabile.	413
10.2.3. Persoanele față de care există obligația de confidențialitate.	414
10.2.4. Natura obligației de confidențialitate. Fundamentul răspunderii.	415
10.3.5. Excepții de la obligația de confidențialitate.	417
10.4. Nerespectarea obligației de a pune la dispoziție dosarul medical al pacientului.	417
10.5. Nerespectarea obligației de informare.	418
10.6. Intervenția bioetică în raporturile dintre medic și pacient.	418
10.6.1. Principii etice.	419
10.6.2. Când intervine deontologia profesională?.....	419
<u>BIBLIOGRAFIE</u>	423